

Manifest der „Oud-Liberalen.”

In de Nieuwe Rotterdamsche Courant d.d. 18 Februari 1905 werd het volgende manifest opgenomen

's-Gravenhage, 18 Februari 1905.

Aan de liberale kiezers.

Nu weldra de vierjarige periode van wetgeving zal zijn afgelopen, zijn de ondergeteekenden ten rade gegaan wat zij kunnen doen, eenerzijds om aan de vrijzinnige beginselen wederom een overwegenden invloed te verzekeren, anderzijds om hunne positie en die hunner naaste geestverwanten, mede ten aanzien van andere vrijzinnige groepen, nauwkeuriger te bepalen.

Tegen de hoofdbeginselen, welke de coalitie der thans de meerderheid in de Staten-Generaal vormende partijen aan het staatsbeleid ten grondslag legt, blijven zij gekant. Zij meenen, dat de vermenging van godsdienst en politiek, welke van de toepassing dier beginselen het onvermijdelijk gevolg is, slechts kan strekken tot ontwijding van den godsdienst, tot schade aan waarheid in wetgeving en bestuur, en tot ver-

korting der vrijheid van denken en spreken. Zij zien met zorg een ministerie aan het bewind, dat de verdeeldheid op grond van verschil in godsdienstige overtuiging, verscherpt.

Verschillende maatregelen in het thans bijna verstreken regeeringstijdperk tot stand gebracht of voorbereid, hebben hen in deze zienswijze bevestigd. De uitoefening der bestuursmacht was in menig geval niet overeenkomstig hetgeen, naar hunne meening, door 's lands belang geëischt wordt. Op wetgevend gebied duchten zij met name van de onderwijspolitiek gevaar. Tevens achten zij krachtig verzet noodig tegen de voorgestelde wijziging van het tarief van invoerrechten, vooreerst omdat de vrijhandelsgezinde staatkunde der laatste halve eeuw Neerlands welvaart ten goede is gekomen en niet minder omdat die wijziging te groote uitbreiding geeft aan de heffingen, waarbij met de draagkracht geen rekening wordt gehouden.

Naar hun oordeel gedooft 's lands belang derhalve niet bestendiging van de tegenwoordige regeeringsmeerderheid; zij achten zich verplicht tegenover haar front te maken, zoowel zelfstandig als — met handhaving van eigen standpunt — door het verleenen van steun aan vrijzinnige kandidaten der linkerzijde, die niet tot hun naaste geestverwanten behooren.

Ter afbakening en handhaving van dit eigen standpunt wenschen zij voorts — nu andere groepen van vrijzinnigen, met het oog op de stembus van 1905, een compromis hebben gesloten — in het kort de beginselen te omschrijven, aan welke naar hunne op-

vatting de liberale staatkunde behoort vast te houden bij haar streven naar oplossing der staatkundige en maatschappelijke vraagstukken, die door de tijdsomstandigheden en de geleidelijke ontwikkeling van nieuwe denkbeelden aan de orde van behandeling worde gebracht :

1. Als hoofdbeginsel van liberale staatkunde stellen zij, dat de staat naar den eisch van strikte onpartijdigheid, aan alle burgers zonder onderscheid de ruimst mogelijke vrijheid verzekere.

2. Staatkundige vrijheid achten zij gewaarborgd door de gezonde werking onzer constitutioneel-monarchale staatsinstellingen.

Voor die gezonde werking is noodig geleidelijke uitbreiding van kiesbevoegdheid naar gelang van toenemende geestelijke ontwikkeling en stoffelijke onafhankelijkheid der burgers.

Bij de regeling van het kiesrecht zij de eerste vraag hoe de vertegenwoordiging van het geheele Nederlandsche volk als deel der wetgevende macht, het doeltreffendst zal worden samengesteld.

3. Maatschappelijke vrijheid achten zij, niet minder dan staatkundige, onmisbare voorwaarde voor volkswelvaart en -beschaving.

Wetgeving en administratie, welke strekken tot verhooging van het stoffelijk, geestelijk en zedelijk peil der geheele natie, behooren waarborgen te stellen voor en gericht te zijn op ontwikkeling van de zelfstandige kracht van alle staatsburgers. Ook „sociale wetgeving” moet dus in de eerste plaats bestaan in het bevorderen, aanmoedigen en steunen van persoonlijk initiatief en energie.

Staatsdwang en ambtenaars-bemoeiing zijn eerst toelaatbaar, wanneer de werking van het vrije, zelfstandige initiatief ontoereikend is en voldoende vaststaat, dat hetgeen ter behartiging van eenig algemeen belang tot stand moet komen, van staatswege eerder en beter kan worden verricht dan door de vrije samenwerking der belanghebbenden.

Over enkele onderwerpen van actueel staatsbeleid zullen ondergeteekenden meer in het bijzonder hunne meening blootleggen.

1° Krachtige handhaving van orde en gezag is eerste plicht der overheid. Zij is gerechtigd van alle ambtenaren te verlangen, dat zij haar in de vervulling van dien plicht niet bemoeilijken. De rechtstoestand dier ambtenaren behoort afdoende te worden verzekerd.

2° de grondwettelijke waarborgen voor de handhaving der van overheidswege ingerichte volksschool, die aller godsdienstige overtuiging eerbiedigt, behooren onverzwakt te worden toegepast. Nauwere aansluiting van het lager onderwijs aan het praktische leven, verdient bevorderd te worden, niet daarentegen verscheidenheid van middelbare en hogere scholen naar richtingen des geloofs en allerminst begunstiging van zoogenaamde „universiteiten” met leerstellig gebonden personeel.

3° De „sociale wetgeving”, inzonderheid de arbeidersverzekeringswetgeving eischt vooralsnog uitbreiding en herziening. Een meer praktische geest behoort deze wetgeving te doordringen. Kosten en ambtenaarsbemoeiing met de daaraan verknochte toeneming van

strafvervolgingen, moeten binnen redelijke grenzen worden gehouden en teruggebracht.

4° Naar bezuiniging op de staatsuitgaven moet worden gestreefd, in de eerste plaats door verbetering van het beheer in vele takken van dienst. De technische verbetering van de bestaande belastingwetten moet, ook met het oog op vermeerdering van opbrengst, ter hand worden genomen. Voorzoover daarna versterking der rijksinkomsten onvermijdelijk is, moeten verhooging van de successiebelasting in de zijlijnen en belasting op voorwerpen van weelde in de eerste plaats in aanmerking genomen worden.

5° Bij de inrichting onzer levende strijdkrachten moet worden uitgegaan van het beginsel, dat een zoo groot mogelijk deel van het volk geoefend worde om aan de verdediging des vaderlands mede te werken.

6° Het op den voorgrond brengen van een nieuwe regeling van kiesrecht met een daaraan voorafgaande en daarvoor noodzakelijke Grondwetsherziening achten zij thans niet gewenscht. Voor een Grondwetsherziening, waarbij het kiesrechtvraagstuk in zijn geheelen omvang, dus ook het gemeenteraadskiesrecht, het vrouwenkiesrecht en de evenredige vertegenwoordiging, alsmede andere belangrijke onderwerpen die daarmee samenhangen, zooals de samenstelling en de bevoegdheden der Eerste Kamer worden in behandeling genomen, achten zij de denkbeelden niet rijp. Een poging daartoe is bij voorbaat met onvruchtbaarheid geslagen en zoude slechts eene ongewenschte stremming in den wetgevenden arbeid teweegbrengen. Een Grondwetsherziening uitsluitend strekkende om den gewonen wetgever algeheele vrijheid te geven voor

de regeling van het kiesrecht, ontleent in de gegeven omstandigheden hare beteekenis aan den wensch om tot spoedige invoering van algemeen kiesrecht over te gaan. Waar, afgezien van het vermoedelijk onvruchtbare ook van deze poging, die wensch door de ondergeteekenden niet gedeeld wordt, achten zij het weinig aanbevelenswaardig op zoodanige Grondwets-herziening aan te dringen, te minder, waar eene samenwerking op dit stuk van hen, wier gevoelens over de kiesrechtregeling zelve uiteenloopen, weinig bevordelijk schijnt aan klaarheid in de politieke verhoudingen.

De ondergeteekenden hebben het noodig geoordeeld, bovenstaande beginselen en zienswijzen door een openlijke verklaring van gelijkgezinden in het volle licht te stellen. Zij doen dit in de overtuiging, eenerzijds dat vele liberalen in den lande in hunne zienswijze deelen, en anderzijds dat de mogelijkheid van vruchtbare samenwerking op een aanzienlijk deel van het gebied der wetgeving met diegenen hunner medestanders in de tegenwoordige politiek, die zich met de boven geformuleerde punten niet in elk opzicht kunnen vereenigen, geenszins is uitgesloten.

Zij hebben met het oog op de aanstaande verkiezingen, uit hun midden aangewezen een *commissie van advies*, bestaande uit de 6 eerstondergeteekenden, met het doel, het lokaal initiatief van kiesverenigingen of comités ad hoc te steunen en behulpzaam te zijn in den aanstaanden verkiezingsstrijd, tevens om ook daarna voor de gelijkgezinden in het land een vereenigingspunt te vormen, en de liberale beginselen door onderlingen steun en waardeering te bevorderen.

- D. Gelderman, te Oldenzaal.
 Mr. J. G. Gleichman, te 's-Gravenhage.
 Mr. J. J. Gockinga, te Leeuwarden.
 Mr. G. J. Goekoop, te 's-Gravenhage.
 J. L. F. Groneman, te Wieringerwaard.
 G. J. van Heek, te Enschedé.
 Mr. P. C. J. Hennequin, te Aardenburg.
 G. H. Hintzen, te Rotterdam.
 Mr. S. van Houten, te 's-Gravenhage.
 Jhr. Mr. J. E. Huijdecoper van Maarsseveen en
 Nichtevecht, te Utrecht.
 F. B. s'Jacob te Rotterdam.
 A. de Jager, te Groningen.
 Jhr. Mr. A. P. C. van Karnebeek, te 's-Graven-
 hage.
 C. Kolff A. Qzn, te Rotterdam.
 Dr. D. J. Korteweg, te Amsterdam.
 Mr. H. P. L. C. de Kruijff Jr., te Amsterdam.
 Mr. L. H. KUHN Jr., te Amsterdam.
 D. Laan, te Arnhem.
 P. Loopuijt, te Schiedam.
 Dr. R. P. Mees R. Azn., te Rotterdam.
 Dr. S. Meihuizen, te Groningen.
 G. Mesdag, te Groningen.
 S. J. R. de Monchy, Rotterdam.
 Mr. Aug. Philips, te Amsterdam.
 Mr. A. A. de Pinto, te 's-Gravenhage.
 Mr. J. G. Ridder van Rappard, te Leiden.
 Mr. Th. Reepmaker, te Rotterdam.
 Mr. W. A. Reiger, te Groningen.
 Jhr. Mr. J. Röell, te 's-Gravenhage.
 Mr. J. Sickenga, te Leeuwarden.

- Mr. W. J. Snouck Hurgronje, te 's-Gravenhage.
F. Stoop, te Dordrecht.
D. W. Stork, te Hengelo.
Mr. Th. Stuart, te Amsterdam.
Mr. H. C. A. Thieme, te Groningen.
Mr. W. Thorbecke, te 's-Gravenhage.
Jan Tromp Meesters, te Steenwijk.
Mr. J. H. Valckenier Kips, te Utrecht.
J. Versluijs, te Amsterdam.
Mr. H. de Visser, te Groningen.
A. C. Volker, te Dordrecht.
H. L. A. van den Wall Bake, te Utrecht.
Dr. J. H. Wefers Bettink, te Utrecht.
Jhr. C. H. A. van der Wijck, te 's-Gravenhage.
Dr. H. IJssel de Schepper, te Gouda.
Mr. A. R. Zimmerman, te Dordrecht.
-